

История на Педагогическото училище в Силистра

Пленарен доклад

Румяна Лебедова

History of the pedagogical school in Silistra: *The paper deals with the formation, different stages of development and confirmation of the pedagogical school as a cultural and educational center of the North-Eastern Area in Bulgaria-Dobrudzha. This is due to the people who constructed the authority and its worth through the years.*

Key words: *school, education, history, stages, cultural role, contribution*

Култът към знанието е същностна черта на българската народопсихология. Въпреки обществените промени и трансформациите на ценностната система през годините, този факт остава неизменен. Едно от доказателствата е **120-годишната история на педагогическото образование в Силистра**.

Образованието е приоритет в политиката на Третата българска държава.¹ Грижата за осъществяването му се проявява отчетливо в пограничните региони. Добруджа е кръстопътна земя, населявана от етнически многообразно население. Поради геополитическата ѝ ситуираност в нея протичат, обусловени от историческите обстоятелства, динамични миграционни процеси. Този факт подсказва трудността, но и засилва необходимостта от развитие на образователна дейност - като възможност за духовно съзряване, за създаване на гражданско съзнание и като начин за укрепване на държавността.

Целенасочените усилия на българските държавници в този период е да се работи за създаване на учителски кадри.

На 21 май 1880 г. на 40-тото заседание на Второто обикновено народно събрание се приема предложението на министъра на народното просвещение Иван Гюзелев², според което правителственото четирикласно училище в Пазарджик (Добрич) се превръща в учителска семинария и се премества в Силистра. Първият, назначен от Министерството на народното просвещение, директор на учителската семинария е Стоян Зимов.

С Указ № 756 от 18 декември 1880 г. правителствената учителска семинария в Силистра се трансформира в трикласно правителствено училище³.

През 1890 г., след сливането му с новооткритото педагогическо училище, то е именувано "Държавно педагогическо мъжко трикласно образцово училище"⁴. То поставя началото на педагогическото образование в Силистра и се превръща в

¹ Според чл.78 на Търновската конституция: *Първоначалното учене е безплатно и задължително за всички поданици на Българското Княжество...*

Съгласно *Привременния устав за народните училища* от 29 август 1878 година, дело на проф. Марин Дринов, задължително във всяка община се отварят първоначални смесени училища с тригодишен курс на обучение.

² Решението е обнародвано в "Държавен вестник", бр. 45 от 28 май 1880 г. (Кратък исторически преглед на училището от 1880 до учебната 1896/97 година – В: Отчет на Силистренското държавно педагогическо трикласно и образцово училище за учебната 1899-1900 година. Русе, 1900, с. 24).

³ Кратък исторически преглед на училището от 1880 до учебната 1896/97 година – В: Отчет на Силистренското държавно педагогическо трикласно и образцово училище за учебната 1899-1900 година. Русе, 1900, с.25.

⁴ В Държавното педагогическо мъжко трикласно образцово училище се подготвят основни (начални) учители.

един от трите главни центъра на педагогическото образование в страната – Казанлък, Лом, Силистра.

През учебната 1890-1891 година в открития първи педагогически курс постъпват 27 ученици, от които 16 стипендианти.

В периода от 1890 до 1913 година директори на Педагогическото училище са: Радион Власов (1890 -1893 г.), Тодор Бенев (1893 -1895г.), Велко Абаджиев (1895-1898г.), д-р Стефан Аврамов (1898-1905), Хараламби Стефанов (1906-1910 г.)

В Педагогическото училище се обучават бъдещи учители от Източна и от Североизточна България – курсистите от първия випуск са от Еленско, Тревненско, Дряновско, Ломско, Балчишко, Варненско, Русенско, Габровско, Силистренско ⁵. Основните цели, които следват бъдещите учители в стремежа си да създават национални и общочовешки ценности, са формулирани експресивно в думите на Никола Атанасов – писател и литературен критик:

...Педагогическото училище беше създадено с цел да се подготвят добри основни учители, бъдещи възпитатели на малките българчета. Тия бъдещи ратници на просветата трябваше да имат здрава научна подготовка, да притежават най-модерните методи в изкуството да се възпитаваат децата, а също така да имат широкоотворена душа за всичко хубаво и благородно в живота.

Никола Атанасов ⁶

По инициатива на Дянко Коджабашев – кмет на Силистра, и на Петър Чаушев – председател на Окръжната постоянна комисия ⁷, населението в Силистра събира средства за изграждане на самостоятелна сграда на Педагогическото училище в града. Инициативата получава морална и материална подкрепа от правителството на Стефан Стамболов, изразена лично от Георги Живков – министър на народното просвещение. Сградата е завършена за година и половина. Този жест на силистренци е израз на патриотизъм и на самоуважение, защото мяра за достойнството на една общност е отношението към духовността и грижата за знанието – като предпоставка за духовна устойчивост, създаване на ценностна система и памет.

От 1 септември 1892 г. учебните занятия се водят в новата сграда на Педагогическото училище (днес сграда на Художествената галерия). Тя е проектирана по плановете на виенски архитект в бароков стил, с 9 големи класни стаи, с 3 салона за рисуване, гимнастика и пеене, стаи за кабинети по физика, химия, естествознание, 2 библиотеки, 4 стаи за образцови отделения, стая за метеорологически наблюдения ⁸. На 15 март 1900 година придворният фотограф Иван Карастоянов прави големи художествени снимки на сградата, на гимнастическия салон и на работилницата, които биват изложени в българския павилион на Всемирното изложение в Париж през 1900 година ⁹. На прелома между двата века в един пограничен град на Новата българска държава, чието население е

⁵ Буюклиев, П. История на образованието в Силистренска област. Силистра, 2006, с. 147.

⁶ Атанасов, Н. Едно героично училище – В: Прослава на Силистренското педагогическо училище за 50-годишен живот 1891-1941, София-Силистра.

⁷ В юбилейния сборник *Прослава на Силистренското педагогическо училище за 50-годишен живот 1891-1941*, София-Силистра те са представени като „строители на Педагогическото училище“ (Държавен архив –Силистра, Ф.112а, а.е.3/2).

⁸ Бояджиев, П. Културата в Силистра 1878-1944, Силистра, 2000, с.9.

⁹ Отчет на Силистренското държавно педагогическо и образцово училище за учебната 1899-1900 г(четвърта година). Директор: Ст. Н. Аврамов. Русе, 1900, с.67.

около 13 хиляди жители, напомнящи вавилонско смесение ¹⁰, поради етническото си многообразие, се строи храм на знанието, който е достоен за световно изложение в Париж – център на европейската култура. Сам по себе си този факт респектира и доказва, че няма по-силна духовна крепост от знанието и по-пряк път към пространството на общочовешките достижения от просветата.

Като манталитет, като убеждения и гражданска позиция учителите в Педагогическото училище имат самочувствието на мисионери. Те осъзнават и осъществяват призванието си да бъдат създатели на културно-просветния живот в града. Тази тяхна дейност – израз на възрожденски дух, градивност и позитивизъм, ги представя като социален посредник, чиято цел е да създаде и утвърди у българите поведенчески модел и ценностите на образован и културен народ.

Преподавателите от Педагогическото училище търсят обществена изява чрез творческата си дейност и имат изключителен принос за развитие на музикалната, на театралната, на издателската дейност и на музейното дело в града. С плодовете на съзидателното си дело те допринасят за превръщането на Силистра в културен и просветен център на Добруджа:

- През 1891 г. към Педагогическото училище е устроена Метеорологична станция;
- През 1896 г. Матей Рибаров основава ученолюбиво дружество „Доростол“, което през 1901 г. се слива с читалището¹¹;
- През 1897 г. Спас Зелков основава дружество „Добруджански юнак“, преименувано по-късно в „Доростолски юнак“;
- От март 1899 г. се открива музей, чийто устав е утвърден от министъра на народното просвещение – Иван Вазов ¹². Музеят се обогатява чрез дарения на ученици, учители и граждани;
- Карел Махан създава ученически хор и оркестър, черковен хор; издава първото българско сериозно списание за музикална култура – сп. „Кавал“ – от трети брой с променено заглавие – „Музикално списание“; създава и издава учебници по пеене, предназначени за педагогическите училища;
- В началото на учебната 1895-1896 г. Тодор Недков създава голям струнен оркестър, който изнася концерти с благотворителна цел;
- През 1898 г. Тодор Карагеоргиев основава първото музикално дружество в града – „Гайда“, включващо хор и оркестър;
- През 1908 г. Петър Бояджиев основава музикално дружество „Седянка“ с хор, оркестър, балетна и оперетна труппа;
- В периода 1892 -1898 г. Н. Кефсизов, Младен Синигерски, Ив. Миланов издават списание с методическа насоченост „Училищна сбирка“, в което поместват преводни статии;
- В периода 1906 -1909 година Никола Блажев ръководи ученически и граждански черковен хор и подготвя 14 броя от „Музикална библиотека за деца и юноши“;
- Към края на 1900 година училищната библиотека разполага с около 2000 тома...

Учителите и учениците от силистренското ПУ имат голяма заслуга за развитието на просветната дейност, на музикалната култура и на музейното дело в града. Този

¹⁰ По спомените на един от директорите на Педагогическото училище - Ст. Аврамов за първите му впечатления от Силистра през 1898 г. - В: Отчет на Силистренското държавно педагогическо трикласно и образцово училище за учебната 1898-1899 г (трета година) Русе, 1899, с.5.

¹¹ 100 години образцово народно читалище „Доростол“ 1870 – 1970, с.12.

¹² Бояджиев, Културата в Силистра, 1878-1944, Силистра, 2000, с.151.

стремеж към духовното не е стародавен, той не е просто част от националния романтизъм на Възраждането, той е израз на духовна възмога особено през през годините на съзидание. Този стремеж визира духовния ръст на нацията и в периоди на изпитание, пред които добруджанци са поставени, предвид превратностите на историята.

До 1913 г., когато Южна Добруджа попада под политическата зависимост на Румъния, Педагогическото училище развива богата културно-просветна дейност и е един от основните центрове на педагогическото образование в България. Поради трагичните исторически обстоятелства от архива на Педагогическото училище за периода 1890-1913 година остава оскъдна документация. Унищожена е материята, но духът укрепва в изпитанията. Започва тежък период от съществуването му – живот в емиграция, сякаш да докаже, че “историята на всяко възраждане е история на едно мъченичество” (Ст. Михайловски).

През 1913 година, при новите обстоятелства – под чуждо политическо господство, се избира училищен комитет в състав: Васил Патронов, д-р Тодор Габровски, Неделчо Знаменов. Негова грижа е съдбата на училищата в Силистра в условията на румънска окупация. В открития румънски лицей правят опит да привлекат български учители, но всеки подава подписана лично декларация със следния текст:

*Аз, подписаният, съм ангажиран и служа на българското училищно настоятелство, поради което ми е невъзможно да изпълнявам и други, освен тия на настоятелството, нареждания*¹³.

За образователното дело в Силистра започва тежък период на живот в емиграция, през който се променят пространствата, но не и целта – да се съхраняват духът и българщината чрез просвета.

През 1914 година ученици и учители емигрират в **Русе**. Новата българска гимназия обединява мъжкото педагогическо училище и девическата гимназия. Учебните занятия се възобновяват за 230 питомци в мъжката гимназия с директор Х. Стефанов и за над 100 момичета в девическата гимназия с директор Тодор Бахнев. В спомените си Иван Кръстев споделя:

...Русенци – хвала им! – срещнаха бежанците силистренци с най-голяма готовност.

Образува се граждански комитет, начело с фицер от запаса. Драндаревски, който се погрижи за настаняването и събра необходимите суми за изхранването на учениците...

Мъжката гимназия е настанена в част от ротните помещения и кухни на казармата на Пети русенски полк, където животът тече по войнишки:

Денят почваше и свършваше със сигналите на полковите тръбачи, след ставане сутрин и преди лягане вечер се пееше дружна молитва, с непременно прибавка на «О, Добруджански край», станала за нас също молитва...

*Денем спалните помещения се превръщаха в класни стаи. В едно ротно помещение се обучаваха – гърбом един към друг – по два класа едновременно...*¹⁴

¹³ Из спомените на Иван Кръстев „Из миналото на Силистренското педагогическо училище. Спомени и бележи. - В: Прослава на Силистренското педагогическо училище за 50-годишен живот 1891-1941, София-Силистра.

Според равностойността на учителите, въпреки суровите условия, резултатите от учебния процес са изключително добри.

През новата учебна 1915-1916 Педагогическото училище, трансформирано в Силистренска гимназия, се пренася в **Свищов**¹⁵. Броят на учениците непрекъснато расте, тъй като прииждат младежи от цяла Добруджа.

Поставени бяхме при същите условия на спартакци – за нас друг идеал освен науката и труда за постигането ѝ – нямаше...

Ради Гинчев

През 1916г., когато започва войната с Румъния, Силистренската мъжката гимназия се премества в **Ловеч**, а девическата – в **Дряновския манастир**.

По Великден 1917 година Ловеч изпраща изпълнените с надежда учители и ученици в новоосвободения им роден край, но Южна Добруджа отново попада под политическото владичество на Румъния и радостта им скоро помръква...

При новите условия, в началото на 1920 г., Мъжката гимназия – наследник на Педагогическото училище, продължава съществуването си като Българска частна смесена гимназия с директор Тодор Бахнев. Учениците, които завършват образованието си в нея, държат специален заключителен изпит на румънски език пред румънска изпитна комисия, за да легитимират дипломите си.

След подписване на Крайовската спогодба през 1940 година, по силата на която Южна Добруджа се възвръща към България, правителството взема бързи мерки за стопанското и за културното стабилизиране на региона. Южна Добруджа се приобщава към Отечеството институционално и духовно. В този процес образованието и ценностите, които създава то, са изключително важни. Значимостта им в случая е подсилена и от факта, че педагогическото образование в Силистра вече има устойчив корен, създало е добри плодове, утвърдило е завиден авторитет.

По *инициатива на д-р Донев и Петър Бояджиев* се подготвя тържествено честване на 50-годишния юбилей на Педагогическото училище в Силистра. Участието в подготовката и провеждането на юбилея е прието като въпрос не само на дълг, а и на чест. Обединяват се енергията, ентузиазмът и патриотизма на народни представители, културни деятели и общественици от цялата страна. Създаден е **Юбилеен комитет** с почетен председател проф. Богдан Филев – министър-председател и министър на народното просвещение. Съпредседатели са: Никола Мушанов – народен представител в XXV народно събрание; Иван Дочев – кмет на Силистра; полк. Козаров – началник на гарнизона; секретар – д-р Ст. Донев; членове: Хараламби Стефанов, д-р Васил Манов, Петър Бояджиев, Асен Господинов, Димитър Нейков, Иван Кръстев, д-р Димитър Гинев, Александър Великов и Тодор Бахнев. Създава се и **местен акционен комитет** в състав: Христо Андреев, Димитър Железаров, Драгомир Божинов, Петър Жечев¹⁶.

На 1 октомври 1941 година се провеждат тържества във връзка с честване на три ключови събития – първата годишнина от освобождението на Добруджа, 50 години от създаване на Педагогическото училище и освещаване новосъздадения паметник на Стефан Караджа, дело на Павел Метеоров. Отпечатан е юбилеен сборник «Прослава на Силистренското педагогическо училище за 50-годишен

¹⁴ Из спомените на Иван Кръстев „Из миналото на Силистренското педагогическо училище. Спомени и бележки. –В: Прослава на Силистренското педагогическо училище за 50-годишен живот 1891-1941, София-Силистра.

¹⁵ Липчев, Р. Следосвободенска Силистра 1878-1913. Силистра, 2010 с.450.

¹⁶ Подем, 15 януари, 1941г., бр.2.

живот», в който са включени спомени за създаването му като образователна институция, за традициите, утвърдени в него, за духа и личностите, градили авторитета и достойнството му през годините. Сборникът е редактиран от Никола Атанасов и Слави Чаушев. В него е включен и фрагмент от тържественото слово на почетния председател на Юбилейния комитет:

...Силистренската гимназия е била в продължение на 50 години, въпреки всички повратности на съдбата, огнище на българската просвета и култура. Сега, когато Добруджа се върна отново към България, пожелавам на гимназията още по-усърдна и плодотворна дейност за сполучливото изпълнение на нейната културна и историческа мисия!

Проф. Богдан Филев – министър-председател и министър
на народното просвещение

И в този момент Държавата и Историята отреждат на българския учител челното място в укрепване на българската духовност и отговорността за формиране на нравствени и патриотични ценности. Създава се памет за тези, които първи разорават браздите на духовната нива. Убеждението, че познанието за миналото е критерий за самоуважение и условие за самоопределяне, обуславя популяризиране делото на редица културни деятели. В силистренския вестник «Подем» е учредена рубрика «Културни строители на Силистра», в която са представени личността и делото на Матей Рибаров, Цвято Железаров, Методий Джонов Божинов, Петър Чаушев, Дянко Коджабашев и др.

На 8 октомври 1941 година Педагогическото училище бива преобразувано в *Учителски институт за първоначални учители с 4-годишен курс на обучение над пети гимназиален клас “Цар Борис III”*. Ритуалът е съпроводен с водосвет в присъствието на ученици, учители, видни граждани и представители на държавни учреждения.

Акцентът е поставен на социалните основания и патриотичните подбуди:

- *Граничният пункт Силистра ще се издигне като висок културен център с могъщо национално съзнание. Питомците на учителския институт ще бъдат най-добрият разсадник, най-живият пример на това съзнание;*
- *Институтът ще привлече младежта на Южна Добруджа, която ще предпочете да учителства в родния си край;*
- *Институтът, с привличане на външни ученици, ще допринесе за запазване на стопанския уровень на града, осъден на упадък след откъсване на част от жизненото му пространство;*
- *Ще се възстанови старото положение и ще се унищожат видимите следи на робството;*
- *Ще се повдигне самочувствието на гражданството и то ще бъде приобщено още по-силно към майката родина.*

(в. Подем, 28 март 1941 г., подписано от Силистренец)

Директори на Учителския институт са: Йордан Игнатов(1941-1944); Жечко Русев (февруари-октомври 1945); Добри Панайотов (1945-1948); Тодор Коев (1948-1950). През 1945 г. Учителският институт “Цар Борис III” е преименуван в “Димитър Благоев”. По-късно се възстановява Педагогическото училище, което съществува до 1962 г. През годините то продължава да бъде център, в който се поддържа стремежа към съхранение и усъвършенстване на знанието и духовността.

Традициите на педагогическото образование в Силистра се възраждат чрез създаването на *Учителски институт за подготовка на учители V- VIII клас (с Указ на Държавния съвет на НР България №305 от 31 август 1971 година)*. Той е един

от трите института в България, които имат такъв статут и предмет на дейност (Силистра, Смолян, Кърджали). Приемник на Учителския институт днес е Филиал-Силистра на Русенския университет "Ангел Кънчев", в който педагогическото направление, от създаването му до днес, утвърждава позициите си в академичната общност.

Историята на Педагогическото училище в Силистра е илюстрация на съзидателното начало, на оптимизма и самоуважението. Волята за знание, стремежът към духовен хоризонт и доказването на нравствена устойчивост са емблематични в годините, когато се създава българската държавност. Те представят интелектуалния и моралния облик на обществото. Апостолската дейност на учителите от Силистренското педагогическо училище, посветили енергия, ум и сърце на развитието на образователното и културното дело в един пограничен град, допринася в него да се съхрани неизменно българският дух, въпреки историческите повратности. Плод на тази отдаденост са повече от 2 500 учители¹⁷, които развиват през годините активна просветна, културна и обществена дейност. И доказват с личния си пример, че професията на учителя не е поминък, а призвание и съдба...

Педагогическото образование в Силистра съществува 120 години, макар с прекъсвания, макар реализирано от различни по статут учебни заведения. Неговата вековна история е израз на това, че знанието укрепва националното самосъзнание, но също така дава самочувствие и възможност за съизмерване с другите и за стремеж към общочовешките ценности. Така – със съзнанието за мисия – да бъдат строители на Нова България, учителите и учениците от Педагогическото училище, които също стават учители, полагат основите на образователното дело в Силистра, и утвърждават авторитета на града като един от националните центрове на педагогическото образование. Пред тяхната всеотдайност, духовна щедрост и интелигентност изразяваме своето уважение и признателност днес. Като наследници на тяхното дело ние имаме пример, но имаме и отговорността да съхраним паметта и да продължим пътя им с вяра в смисъла и значимостта на образованието като най-прекия път към себепознанието и способността за интегриране в съвременния глобализиращ се свят.

Срещата на знанието и опита с младостта; на традицията с модерността е оптимистичен акцент в нашите очаквания за развитието на образователното дело като основа на идентичността и духовността.

За контакти:

Доц. д-р Румяна Димитрова Лебедова РУ «Ангел Кънчев» - Филиал-Силистра
E- mail: Lebedova@abv.bg

¹⁷ Балушев, Г. Юбилеен вестник, бр.2, 21ноември 2001г. 110 години педагогическо образование в Силистра.

РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „АНГЕЛ КЪНЧЕВ”
UNIVERSITY OF RUSE „ANGEL KANCHEV”

ДИПЛОМА

Програмният комитет на
Научната конференция РУ&СУ'11
награждава с КРИСТАЛЕН ПРИЗ
“THE BEST PAPER”

доц. д-р Румяна Лебедова
автор на доклада

“120 години педагогическо образование
в Силистра”

DIPLOMA

The Programme Committee of
the Scientific Conference RU&SU'11
Awards the Crystal Prize
"THE BEST PAPER"

to Assoc. Prof. Rumyana Lebedova, PhD
author of the paper

“120 years pedagogical education
in the town of Silistra”

РЕКТОР
RECTOR

проф. д.т.н. Христо Белоев
Prof. DSc Hristo Beloev

29.10. 2011